ಪ್ರಬಂಧದ ವಿಷಯ: “ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭೀಮಸೇನನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ”

ಕು. ಉಷಾರಾಣಿ
ಕನ್ನಡ ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು ಹಾಗೂ ಸಂಶೋಧನಾರ್ಥಿ (ಕ.ರಾ.ಅ.ಮ.ವಿ, ವಿಜಯಪುರ)
ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು
ಮುಧೋಳ, ಬಾಗಲಕೋಟೆ ಜಿಲ್ಲೆ

ಪ್ರೊ. ಮಹೇಶ್ ಚಿಂತಾಮಣಿ
ಅಧ್ಯಕ್ಷರು, ಹಿರಿಯ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು ಹಾಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಮಹಿಳಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ವಿಜಯಪುರ

OPEN ACCESS

Volume: 12

Special Issue: 1

Month: October

Year: 2024

E-ISSN: 2582-0397

P-ISSN: 2321-788X

Impact Factor: 3.025

Citation:
ಉಷಾರಾಣಿಕು, and ಚಿಂತಾಮಣಿಪ್ರೊ ಮಹೇಶ. “ಪ್ರಬಂಧದ ವಿಷಯ: ‘ಮ ಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭೀಮಸೇನನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ.’” *Shanlax International Journal of Arts, Science and Humanities,* vol. 12, no. S1, 2024, pp. 237–40.

DOI:
https://doi.org/10.34293/sijash.v12iS1-Oct.8313

“ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತೌ ವಾಗರ್ಥ: ಪ್ರತಿಪತ್ತಯೇ ಜಗತ: ಪಿತರೌ ವಂದೇ ಪಾರ್ವತೀಪರಮೇಶ್ವರೌ” – ಜಗತ್ತಿಗೆ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರಾದ ಪಾರ್ವತಿ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಹಾಗೆ ಮಾತು ಹಾಗೂ ಅದರ ಅರ್ಥವು ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸುವ ಕಾಳಿದಾಸನ ಈ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಮಾತಿನ ಮಹತ್ವ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಇರುವ ಹಲವಾರು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತು ಕೂಡ ಒಂದು. ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಟ ಮಾತು ಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಬಿಟ್ಟ ಬಾಣದಂತೆ, ಒಮ್ಮೆ ಬಿಟ್ಟರೆ ಮತ್ತೆ ಅದನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ, ಆಡಬೇಕಾದ ಮಾತಿನ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿ ಹದವರಿತು ಮಾತನಾಡಬೇಕು. ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಳಿ ವರ ಕೇಳುವಾಗ “ಇಂದ್ರಾಸನವನ್ನು ನೀಡು” ಎನ್ನುವ ಬದಲು ತಪಸ್ಸಿನ ಆಯಾಸದಿಂದಾಗಿ “ನಿದ್ರಾಸನವನ್ನು ನೀಡು” ಎಂದು ಕೋರಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಬೇಡಿದ ವರ ಶಾಪವಾದುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬಹುದು.

“ಮಾತು” ನಂಬಿಕೆ, ಪ್ರಜ್ಞೆ ಹಾಗೂ ವಿವೇಕದಿಂದ ಕೂಡಿರಬೇಕು. ಮಾತನಾಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಆತನ ಮಾತಿನಿಂದಲೇ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. “ನಾಲಗೆ ಕುಲಮಂ ತುಬ್ಬುವವೊಲು” ಎಂದು ಪಂಪ ತನ್ನ “ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನವಿಜಯಂ” ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ “ನಾಲಗೆ ಕುಲವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ”. ಈ “ಮಾತು” ಎಂಬ ಪದದಿಂದಲೇ ವಾಗ್ದಾನ, ಭಾಷೆ, ವಚನ, ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ, ನನ್ನಿ, ಪೂಣ್ಕೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿರಬಹುದು.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ನಿಘಂಟಿನ ಪ್ರಕಾರ “ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ” ಪದದ ಅರ್ಥದ ಮಾತು, ನುಡಿ, ಪವಿತ್ರವಾದ ಮಾತು, ಸೂಕ್ತಿ, ಶಪಥ, ಸಂಕಲ್ಪ, ಪಣ, ಆಣೆ, ಪ್ರಮಾಣ, ನಿರ್ಧಾರ, ನಿರ್ಣಯ, ಸೂರಳು, ಸೂರುಳು ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲದೇ, ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸೂರುಳುಗೆಯ್ (ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡು, ಆಣಿಯಿಡು), ಸೂರುಳ್ಗೊಳ್ (ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿಸು, ಆಣೆಯಿಡಿಸು), ಹತಪ್ರತಿಜ್ಞ ಎಂದರೆ ಶಪಥ ಕೈಗೂಡದವನು, ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಭಂಗವಾದವನು ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. “ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದಾಗ ಅದು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಾಕ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.” 1

ಇಷ್ಟು ಮಹತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂತಹ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರಗಳು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ನಾವು ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಅಂತಹ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಭೀಮಸೇನನ ಪಾತ್ರವೂ ಒಂದು. ಆ ಭೀಮಸೇನನು ಕೈಗೊಂಡ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗಳಾವುವು? ಅವನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ಕಾರಣಗಳೇನು? ಯಾವ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಅವನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡ? ಅವು ಈಡೇರಿದ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ಎಂಬುದರ ಕುರಿತಾಗಿ ತಿಳಿಸುವುದು ಈ ಲೇಖನದ ಉದ್ದೇಶ.

ನಮ್ಮ ಭಾರತದ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ, “ಜಯ”, “ಪಂಚಮವೇದ” ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಕಾವ್ಯ ವ್ಯಾಸನ “ಮಹಾಭಾರತ”. ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ “ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನವಿಜಯಂ”, “ಸಾಹಸಭೀಮವಿಜಯಂ”, “ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತ”,

"ತುರಂಗಭಾರತ" ಹಾಗೂ ಇತರೇ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಭೀಮಸೇನನ ಪಾತ್ರವು ಒಂದು. ಪಾಂಡು ಹಾಗೂ ಕುಂತಿಯ ದ್ವಿತೀಯ ಪುತ್ರ ಭೀಮಸೇನ, ವಾಯುದೇವನ ವರಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಜನಿಸಿದವನು. ಇವನು ಅತ್ಯಂತ ಬಲಶಾಲಿ. **"ಭೀಮ"** ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಭಯಂಕರವಾದುದು ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಹಿಂದೂ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ **"ಭೀಮನ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ"**ಯನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಇದೆ. ಆ ದಿನದಂದು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಭೀಮನಂತಹ ಗಂಡನನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸೆಂದು ದೇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ಪರಿಪಾಠವಿದೆ. ಇದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ನಾವು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಅದರ ಕಾರಣ ಬೇರೆಯೇ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಪಂಚಪಾಂಡವರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿದ ಗಂಡನೆಂದರೆ ಭೀಮನೊಬ್ಬನೆ. ಮಾನ, ಪ್ರಾಣವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ, ತಾನು ಕೇಳಿದ್ದನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವ, ಮನಸಾರೆ ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವ ಗಂಡನನ್ನು ಪ್ರತಿ ಹೆಣ್ಣು ಬಯಸುತ್ತಾಳೆ. ಭೀಮನು ದ್ರೌಪದಿಯ ವಸ್ತ್ರಾಪಹರಣ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಒತ್ತಡದಿಂದ ಹಾಗೂ ಅಣ್ಣ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆದುಕೊಂಡಿರಬಹುದು.

ಆದರೆ, ನಂತರ ದ್ರೌಪದಿಗೆ ಆದ ಅವಮಾನದಿಂದ ಕುದಿದು ಭೀಮನು ಕೈಗೊಂಡ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ ಕೌರವರಿಗೆ ತಾವು ಮಾಡಿದ ಕೇಡಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು ಹಾಗೂ ದ್ರೌಪದಿಯ ಅವಮಾನದ ಕಿಚ್ಚು ತಣ್ಣಗಾಯಿತು. ಅಲ್ಲದೇ, ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಕೆಣಕಿದ ಕೀಚಕನ ವಧೆಯಾದದ್ದು ಭೀಮನಿಂದಲೇ. ಬಹುಶ: ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರಣಕ್ಕೆ **"ಭೀಮನ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ"**ಯ ಆಚರಣೆ ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿರಬೇಕು.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸರು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ನಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ, ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ರನ್ನನು ಭೀಮನನ್ನು ತನ್ನ ಕಥಾನಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು **"ಸಾಹಸಭೀಮವಿಜಯಂ"** ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, ರನ್ನ ತನ್ನ ಆಶ್ರಯದಾತ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ ಇರಿವಬೆಡಂಗನನ್ನು ಭೀಮನೊಂದಿಗೆ ಸಮೀಕರಿಸುವ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಆಶ್ರಯದಾತನಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲದೇ, **"ಗದಾಯುದ್ಧ"**ದಲ್ಲಿ ಭೀಮನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಕುರಿತು ಇರುವ ಆಶ್ವಾಸವನ್ನು **"ಶ್ರೀ ಸಾಹಸಭೀಮವಿಜಯದೊಳ್ ಭೀಮಸೇನ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವರ್ಣನಂ"** ಎಂದು ರನ್ನ ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಲೇಖಕರಾದ ಎಂ. ರಾಮಕೃಷ್ಣರವರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭೀಮಸೇನನು ಕೈಗೊಂಡ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಸಂದರ್ಭ/ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ

'ಗಂಡಿನೊಳ್ ಭೀಮಸೇನಂ' ಎಂದು ಆದಿಕವಿ ಪಂಪನಿಂದ ಪ್ರಶಂಸೆಗೊಳಗಾದ ಭೀಮಸೇನ ಪಂಚಪಾಂಡವರಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಬಲಶಾಲಿ, ಗದಾಯುದ್ಧ ಪ್ರವೀಣ. ಭೀಮಸೇನ ಸ್ವಭಾವತ: ಒರಟನಾದರೂ, ತನ್ನ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ವೈರಿಗಳಿಂದ ಪೊರೆಯುವಲ್ಲಿ ಆತನ ಪರಾಕ್ರಮ ಅಸೀಮವಾದುದು. ಅರಗಿನ ಮನೆಯ ವೃತ್ತಾಂತದಲ್ಲಿ ವಾರಣಾವತದಿಂದ ಹೊರಡುವಾಗ, ಭೀಮನು ಕುಂತಿಯನ್ನು ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ, ನಕುಲ–ಸಹದೇವರನ್ನು ಸೊಂಟದ ಮೇಲೆ ಕೂರಿಸಿಕೊಂಡು, ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಹಾಗೂ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಓಡುವ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಭೀಮನ ಬಲ ಎಷ್ಟು ಎಂದು ನಮಗೆ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. **'ಹಿಡಿಂಬ ವಧೆ'** ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ, ಭುಜಬಲ ಭೀಮನನ್ನು ನೋಡಿ ಮೋಹಪರವಶಳಾದ ಹಿಡಿಂಬೆ, ಭೀಮಸೇನನನ್ನು ವರಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾಳೆ. ತಾಯಿ ಕುಂತಿ ಹಾಗೂ ಅಣ್ಣ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಒತ್ತಾಸೆಗೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು, ಭೀಮಸೇನನು ಹಿಡಿಂಬೆಯನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗಲು ಒಪ್ಪುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ, ಭೀಮನು ಹಿಡಿಂಬೆಯನ್ನು ವರಿಸುವಾಗ, "ಆಕೆಗೆ ಒಂದು ಗಂಡು ಮಗುವಾಗುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಸಹವಾಸ ಲಭಿಸುವುದಾಗಿ ಶರತ್ತನ್ನು ಒಡ್ಡಿ ಸತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಆಣೆಯಿಡುತ್ತಾನೆ.

ಶೃಣು ರಾಕ್ಷಸಿ ಸತ್ಯೇನ ಸಮಯು ತೇ ವದಾಮ್ಯಹಮ್ ॥
ಯಾವತ್ಕಾಲೇನ ಭವತಿ ಪುತ್ರಸ್ಯೋತ್ಪಾದನಂ ಶುಭೇ ।
ತಾವತ್ಕಾಲಂ ಗಮಿಷ್ಯಾಮಿ ತ್ವಯಾ ಸಹ ಸುಮಧ್ಯಮೇ"॥ 2

ಈ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ **'ಆಣೆ'** ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ **'ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ'** ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಾವು ಅವಲೋಕಿಸುವಾಗ, **'ಆಣೆ'** ಕೂಡ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಪರಿಧಿಗೆ ಬರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೆವು. ಹಾಗಾಗಿ, ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭೀಮಸೇನನ ಮೊದಲ ಆಣೆ / ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಇದಾಗಿದೆ. ತಾಯಿ ಹಾಗೂ ಸಹೋದರರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹಿಡಿಂಬೆಯ ಜೊತೆ ಇರಲು ಭೀಮಸೇನನ ಮನಸ್ಸು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ ಕಾರಣ, ಅವನು ಈ ಆಣೆಯನ್ನು ಸಂಧರ್ಭೋಚಿತವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ, ಪುರುಷಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಈ **'ಆಣೆ'** ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

'ಸಭಾಪರ್ವದ ಮೊದಲನೆಯ ಜೂಜಿನ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ, ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಜೂಜಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಸೋತಾಗ, ದುಶ್ಯಾಸನನು ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ದಾಸಿಯೆಂದು ಹೀಯ್ಯಾಳಿಸಿ, ಅವಳ ಕೂದಲನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಸಭೆಗೆ ಎಳೆದು ತಂದಾಗ, ಭೀಮಸೇನನು ಧರ್ಮರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: "ಮಹಾರಾಜ! ಜೂಜಾಡುವವರು ತಮ್ಮ ದಾಸಿಯರನ್ನು ಕೂಡ ಪಣವಾಗಿ ಇಡುವುದಿಲ್ಲ; ಅವರ ಮೇಲೆ ಕನಿಕರವಿರುತ್ತದೆ. ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಒಡ್ಡಿದ್ದು ಸರಿಯಲ್ಲ; ಅದಕ್ಕೆ ಅವಳು ಅರ್ಹಳಲ್ಲ; ಪಾಂಡವರ ಕೈ ಹಿಡಿದು ನಿನಗೋಸ್ಕರ ಈ ನೀಚರೂ, ಕ್ರೂರರೂ, ಮೋಸಗಾರರೂ ಆದವರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಹಿಂಸೆಪಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ." 3 ಇಲ್ಲಿ ಭೀಮಸೇನನಿಗೆ ದ್ರೌಪದಿಯ ಮೇಲೆ ಇರುವ ಕಾರುಣ್ಯಭಾವ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ದ್ರೌಪದಿಗಾಗಿ ಭೀಮಸೇನ ವ್ಯಥೆಪಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿಯಾಗಿ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ದ್ರೌಪದಿಗೆ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಅವಮಾನದ ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಭೀಮಸೇನನು ದ್ರೌಪದಿಗಾಗಿ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಉಗ್ರಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ವಿಶೇಷವಾದದ್ದು. ಭೀಮನು ಕ್ರೋಧದಿಂದ "ಭರತವಂಶಕ್ಕೆ ಕಳಂಕನಾದ ಪಾಪಿ ದುಶ್ಯಾಸನನ ಎದೆಯನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಗಿದು ಅವನ ರಕ್ತವನ್ನು ಹೀರುತ್ತೇನೆ" 4 ಎಂದು ಶಪಥ ಮಾಡಿದನು. ಅಲ್ಲದೇ, ದುರ್ಯೋಧನನು ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ನಗುತ್ತ, ಭೀಮಸೇನನನ್ನು ಮೂದಲಿಸುತ್ತ, ತನ್ನ ಎಡ ತೊಡೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದಾಗ,

ಭೀಮಸೇನನು "ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಈ ತೊಡೆಯನ್ನು ಗದೆಯಿಂದ ಮುರಿಯದಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸದ್ಗತಿ ಬರದೆ ಹೋಗಲಿ!" 5 ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು.

ದುಶ್ಯಾಸನ ಹಾಗೂ ದುರ್ಯೋಧನನ ದುರ್ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಸಿಟ್ಟು, ಆಕ್ರೋಶಗೊಂಡ ಭೀಮಸೇನನು ಈ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡನು. ಭೀಮಸೇನನ ಭೀಷಣವಾದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಮೂಲದಲ್ಲಿರುವುದು ದ್ರೌಪದಿಗಾದ ಅವಮಾನದ ಸೇಡಿನ ಮನೋಭಾವ.

"ಪಂಪಭಾರತ"ದಲ್ಲಿ ದ್ರೌಪದಿಗೆ ಆದ ಅವಮಾನಕ್ಕೆ ಭೀಮನು ನೊಂದು, "ದುಶ್ಯಾಸನನ ಎದೆಯನ್ನು ಅಗಲವಾಗಿ ಹೋಳುಮಾಡಿ ರಕ್ತವನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತೇನೆ. ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ದುರ್ಯೋಧನನ ಎರಡು ತೊಡೆಗಳನ್ನೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ನನ್ನ ಗದೆಯ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದ ಒಡೆಯುತ್ತೇನೆ. ರತ್ನಕಾಂತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಾಶವಾದ ಅವನ ಕಿರೀಟವನ್ನು ನುಚ್ಚುನೂರಾಗುವಂತೆ ಪುಡಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ" 6 ಎಂದು ದೃಢ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. "ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ ದ್ರೌಪದಿಯ ಕೇಶಾಪಕೃಷ್ಟಿಯೇ ಭೀಮನ ರೌದ್ರ ಕೋಪವನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿ ಅವನಿಂದ ಘೋರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿತು. ಅಲ್ಲದೇ, ದ್ರೌಪದಿಗೆ ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಪಮಾನವಾಗದೆ ತಪ್ಪಿದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಭೀಮಸೇನನ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ವಚನ"7 ಎಂಬ ಮಾತು ಇದಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿ ನೀಡುತ್ತದೆ.

'ವಿರಾಟಪರ್ವದ 'ಕೀಚಕವಧೆ' ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ, ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಕಾಮಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕೆಣಕಿದ ಕೀಚಕನನ್ನು ವಧೆ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ ಭೀಮಸೇನನು ಉಪಾಯದಿಂದ ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದನು.

'ಕರ್ಣಪರ್ವ'ದ 'ದುಶ್ಯಾಸನನ ವಧೆ' ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ, ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭೀಮಸೇನನು ದುಶ್ಯಾಸನನನ್ನು ಗದೆಯಿಂದ ಹೊಡೆದುರುಳಿಸಿ, ಅವನ ಗಂಟಲನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ನಿಂತು, ಎದೆಯನ್ನು ಬಗಿದು, ಬಿಸಿರಕ್ತವನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸುತ್ತ, "ಹಾಲು, ಮೊಸರು, ಕಬ್ಬಿನ ಹಾಲು, ಜೇನುತುಪ್ಪ, ತಾಯಿಯ ಸ್ತನ್ಯ, ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಈ ರಕ್ತ ರುಚಿಯಾಗಿದೆ!"8 ಎಂದು ಹಿಗ್ಗಿದನು. ಭೀಮಸೇನನಿಗೆ ದುಶ್ಯಾಸನನ ಮೇಲೆ ಇದ್ದ ಆಕ್ರೋಶದ ತೀವ್ರತೆ ಆತನ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

'ಶಲ್ಯಪರ್ವದ 'ಗದಾಯುದ್ಧ' ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಭೀಮ ಹಾಗೂ ದುರ್ಯೋಧನ ಮದಗಜಗಳಂತೆ ಸೆಣಸಾಡಿದರು. ನಂತರ ಕೃಷ್ಣನು, ಭೀಮನು ತನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದರೆ ಮೋಸಗಾರನನ್ನು ಮೋಸದಿಂದಲೇ ಜಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಾಗ, ಅರ್ಜುನನು ತನ್ನ ಎಡ ತೊಡೆಯನ್ನು ತಟ್ಟಿ ಭೀಮನಿಗೆ ತೋರಿಸಿ, ಆತನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಸಿದನು. ಆಗ, ಭೀಮನು ದುರ್ಯೋಧನನ ತೊಡೆಯನ್ನು ಮುರಿದು ತಾನು ಈ ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಆದರೆ, ರನ್ನನ "ಗದಾಯುದ್ಧ" ದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ತೊಡೆಯನ್ನು ತಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಭೀಮನಿಗೆ ಸಂಕೇತ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಆಗ, "ಭೀಮನು ಆಕಾಶದಿಂದ ಸಿಡಿಲೆರಗುವ ವೇಗದಿಂದ ದುರ್ಯೋಧನನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಕೋಪದಿಂದ ಗದೆಯಿಂದ ಹೊಡೆದಾಗ, ಕುಲಪರ್ವತವು ಉರುಳುವಂತೆ ದುರ್ಯೋಧನನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಉರುಳಿದನು".9 ಕೆಳಗೆ ಉರುಳಿದ ದುರ್ಯೋಧನನ ಮಕುಟವನ್ನು ಭೀಮಸೇನ ಒದೆಯುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಭೀಮಸೇನನ ರೋಶಾಗ್ನಿಯ, ಆವೇಶದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ. ನಂತರ ದ್ರೌಪದಿಯ ಮುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ವೇಣಿಸಂಹಾರವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಭೀಮಸೇನನು ಮಾಡಿದ "ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂತೆ ದುಶ್ಯಾಸನನ ರಕ್ತವನ್ನು ಕುಡಿದನು, ದ್ರೌಪದಿಯ ಮುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು, ದುರ್ಯೋಧನನ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಊರುಭಂಗ – ಕಿರೀಟ ಭಂಗ – ವೇಣೀ ಸಂಹಾರ ಎಂಬ ಮೂರು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿದನು, ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದನು, ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದನು". 10

ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ "ಗದುಗಿನ ಭಾರತ"ದಲ್ಲಿಯೂ ಕೃಷ್ಣನ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಭೀಮ ಗದಾಯುದ್ಧದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮರೆತು, ದುರ್ಯೋಧನನ ತೊಡೆಗೆ ಗದಾಪ್ರಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಹೀಗೆ, ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭೀಮಸೇನನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಕುರಿತು ವಿವೇಚಿಸಿದಾಗ, "ದ್ರೌಪದಿಯ ಪ್ರತೀಕಾರ ಭಾವವು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಾಗಿ ರೂಪು ತಾಳಿದ್ದು ಭೀಮನಲ್ಲಿ. ಅವಳ ಎಲ್ಲಾ ಅಸಹಾಯಕ ಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಧಾವಿಸಿ, ಅವಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದವನೂ ಭೀಮನೇ"11 ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. "ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಲಿ, ಬಿಡಲಿ ಕೌರವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ನನ್ನ ಹೃದಯದ ಬಯಕೆ ಭೀಮನೊಬ್ಬನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಾಗಿ ಬಂತು." ಎಂಬ ಎಸ್.ಎಲ್. ಭೈರಪ್ಪರವರ ಪರ್ವದ ಸಾಲುಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ "ಗದುಗಿನ ಭಾರತ"ದಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ದ್ರೌಪದಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾದ ಭೀಮನು ತಾನು ಸಂಧಿಯನೊಲ್ಲೆನೆಂದು ರೌದ್ರಾಕಾರವನ್ನು ತಾಳಿ,

ನಡೆದು ಸಂಧಿಯ ಮಾಡು ಮುರರಿಪು
ಕೊಡಿಸು ನಾಲ್ಕೂರುಗಳನವರಿಗೆ
ತಡೆಯದೆರಡೂರುಗಳ ಕೊಳ್ವೆನು ಕೌರವೇಂದ್ರನೊಳು ॥

ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಭೀಮನ ಮಾತಿನ ಶ್ಲೇಷೆ, ಆತನ ಪೂರ್ವಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅತಿ ಸುಗಮವಾಗಿದೆ". 12

ಭೀಮಸೇನನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ಮೂಲ ಕಾರಣ ದ್ರೌಪದಿಗೆ ಕೌರವರು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಅವಮಾನ. ಅವಳ ಒಳಗುದಿ, ನೋವು, ಅಳಲು ಭೀಮಸೇನನು ಕೈಗೊಂಡ ವೇಣಿಸಂಹಾರ, ಊರುಭಂಗ ಹಾಗೂ ಮಕುಟಭಂಗ ಎಂಬ ಮೂರು ಮಹಾಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಹಾಗೆಯೇ, ದ್ರೌಪದಿಯ ಶಾಪದ ಅಗ್ನಿ ಕೌರವರನ್ನು ದಹಿಸಲು ಭೀಮನೆಂಬ ಬಿರುಗಾಳಿಯೇ ವಾಹಕವಾಯಿತು ಎನ್ನಬಹುದು.

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

1. ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರ – ಪು.25.
2. ಮಹಾಭಾರತದ ಶಾಪಗಳು – ಪು.32.
3. ವಚನಭಾರತ – ಪು.150
4. ಅದೇ – ಪು.153
5. ಅದೇ – ಪು.154
6. ಪಂಪ ಮಹಾಕವಿ ವಿರಚಿತ ಪಂಪಭಾರತಂ, ಪು.334
7. ಪಂಪ–ನನ್ನಯ: ಒಂದು ಸಮೀಕ್ಷೆ, ಪು.149
8. ವಚನಭಾರತ, ಪು.307
9. ರನ್ನನ ಸರಳ ಗದಾಯುದ್ಧ ಪು.247
10. ಅದೇ – ಪು.261
11. ದ್ರೌಪದಿ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ಪು.171
12. ಉಗ್ರಾಣ ಮಂಗೇಶರಾಯರು, "ಕನ್ನಡ ಭಾರತವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಾವ್ಯವೇ ಅಥವಾ ಪುರಾಣವೇ?", "ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಪ್ರಶಸ್ತಿ" ಸಂ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, 1999, ಪು.100

ಗ್ರಂಥ ಋಣ

1. ಪಂಪ ಮಹಾಕವಿ ವಿರಚಿತ ಪಂಪ ಭಾರತಂ – ಅನಂತರಂಗಾಚಾರ್ ಎನ್., ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು, 2018.
2. ವಚನ ಭಾರತ – ಡಾ ॥ ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರೀ ಎ.ಆರ್., ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹದಿನೇಳನೆಯ ಮುದ್ರಣ 2023.
3. ಗದುಗಿನ ಭಾರತ ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ – ಡಾ. ಜವರೇಗೌಡ ದೇ., ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ.
4. ಶ್ರೀ ಮಹಾಭಾರತದ ಪಾತ್ರ ಪ್ರಪಂಚ – ಡಾ ॥ ನಾರಾಯಣಚಾರ್ಯ ಕೆ.ಎಸ್, ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, 2007.
5. ದ್ರೌಪದಿ – ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ – ಡಾ॥ ಪ್ರಭಾವತಿ ಎಸ್.ವಿ, ಅಪರ್ಣಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, 1996.
6. ರನ್ನನ ಸರಳ ಗದಾಯುದ್ಧ – ಡಾ. ಬಸವರಾಜು ಎಲ್, ಸಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, 2017.
7. ಪರ್ವ – ಭೈರಪ್ಪ ಎಸ್. ಎಲ್, ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, 23ನೇ ಮುದ್ರಣ 2020.
8. ದ್ರೌಪದೀ ಸಮೀಕ್ಷೆ – ಡಾ. ಮಣಿಮಾಲಿನಿ ವಿ.ಕೆ, ಮುಂಬಯಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, 1996.
9. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರ ಸಂಗತಿಗಳು – ಮಿತ್ರ ಅ.ರಾ, ವಸಂತ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, 2005.
10. ಕವಿರತ್ನ ರನ್ನ ಮತ್ತು ಆತನ ಕೃತಿಗಳು – ಡಾ. ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಎಂ., ಚೇತನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು, 2002.
11. ಮಹಾಭಾರತದ ಶಾಪಗಳು – ಸಂಪುಟ ಎರಡು – ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಗೀತಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು, 1996.
12. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಪ್ರಶಸ್ತಿ – ವಿವಿಧ ಲೇಖಕರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು, 1999.
13. ಪಂಪ – ನನ್ನಯ: ಒಂದು ಸಮೀಕ್ಷೆ – ವೆಂಕಟರಾಮಪ್ಪ ಕೆ., ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, 1971.
14. ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರ – ಹನುಮಂತರಾವ್ ಜಿ., ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, 1958.